

De voortschrijdende aantasting van de Europese kusten bedreigt de levensstandaard in Europa

Wonen aan zee is erg aantrekkelijk. Mensen zien de kust weliswaar als een onveranderlijk goed, maar beschadigende en onomkeerbare veranderingen aan ecosystemen in kustgebieden gaan onverminderd door. Uit de beschikbare trendgegevens blijkt dat het grondgebruik in kustgebieden meer verandert dan elders. Zo groeien bijvoorbeeld de kunstmatige oppervlakten langs Europa's kusten een derde sneller dan in het binnenland. Deze veranderingen doen zich overal voor en worden veroorzaakt door zeer uiteenlopende factoren, waaronder demografische ontwikkelingen, economische herstructurering, een hogere levensstandaard, meer vrije tijd en veranderende patronen in de wereldhandel. In veel kustregio's hebben deze factoren geleid tot snelle veranderingen, met op de langere termijn mogelijk ingrijpende gevolgen voor de levensvatbaarheid van kustecosystemen en de functies die zij vervullen. Het wordt steeds waarschijnlijker dat de huidige effecten op kustecosystemen in de toekomst zullen worden versterkt door klimaatveranderingen.

Kustecosystemen vervullen zeer uiteenlopende functies voor de samenleving. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan voedselvoorziening, brandhout, energiebronnen en natuurlijke producten, maar ook aan culturele functies (vrijtijdsvoorzieningen) als toerisme en recreatie. Daarnaast hebben ecosystemen aan de kust belangrijke regulerende en ondersteunende functies. Zo stabiliseren zij de kustlijn, vormen zij een buffer tegen natuurlijke risico's en nemen zij vervuilende stoffen uit het water op. Daar kustgebieden in de wereldhandel en de logistiek in toenemende mate als in- en uitgangspoort fungeren, hebben zij zich steeds verder ontwikkeld en zijn als gevolg

hiervan de functies van hun ecosystemen achteruit gegaan.

Dit zijn belangrijke trends omdat die functies een aanzienlijk onderdeel vormen van de totale economische waarde van kustgebieden. Zo zijn bijvoorbeeld de biologische mariene bestanden in Europa sterk afhankelijk van de kwaliteit van de kustgebieden. Bij verstoring van deze natuurlijke functies zullen kustgebieden steeds sneller verslechteren en wordt het voor de samenleving moeilijker om met oplossingen te komen. Deze natuurlijke functies kunnen niet door technologie worden vervangen.

Enkele gunstige uitzonderingen daargelaten, behoren de

meeste kustregio's tot de economisch minst ontwikkelde gebieden van de EU. In 1996 behoorden 19 van de 25 minder begunstigde gebieden in de EU-15 tot de kustgebieden, en ook nu is dit nog een belangrijk probleem in de uitgebreide EU-25. Met name kleine eilanden hebben te kampen met sociale en economische problemen (bijvoorbeeld migratie en gebrek aan economische infrastructuur).

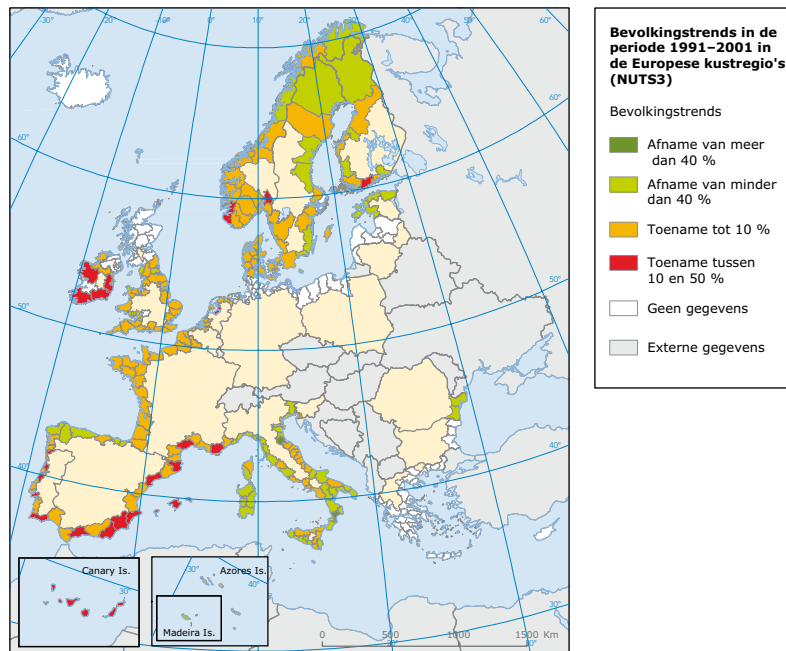
Tot dusverre werd de ontwikkeling aan de kusten gebaseerd op economische herstructurering, met name door middel van toerisme en de daarmee samenhangende bouwactiviteit in gebieden aan de Middellandse Zee en de Atlantische Oceaan. In andere

regio's werd wegens de enorme terugloop van de visbestanden voorrang gegeven aan economische herstructurering van de visserij-industrie. Daarnaast gingen kustgebieden steeds meer als logistieke platforms fungeren, daar het aantal havens en het vervoer over zee toenamen.

Tegelijkertijd hebben ecosystemen rechtstreeks te lijden onder de groei van steden, de ontwikkeling van vakantieoord en havens en de aquacultuur. De effecten daarvan gaan verder dan de rechtstreekse gevolgen van vervuiling, sedimentatie en veranderingen in de dynamiek van kustgebieden. Destructieve visserijpraktijken, overexploitatie van zeebedden aan de kust, klimaatveranderingen en de stijgende zeespiegel zijn eveneens belangrijke bedreigingen voor kusthabitats, zoals extensieve landbouwgrond, wetlands en zeegrasbedden.

Bovendien is de bevolkingsdichtheid in kustregio's gemiddeld 10 % hoger dan in het binnenland. In sommige landen is dit zelfs 50 %. Nog verontrustender is het feit dat natuurgebieden aan de kust in hoog tempo (sneller dan de bevolkingsgroei) worden omgevormd tot door de mens gecreëerde kunstmatige oppervlakten. Omdat dergelijke veranderingen onomkeerbaar zijn, worden zij beschouwd als de belangrijkste bedreigingen voor de duurzaamheid van kustgebieden. Woningbouw (in veel gebieden hoofdzakelijk tweede huizen), diensten en recreatie zijn als belangrijkste

Bevolkingstrends tussen 1991 en 2001 in de Europese kustregio's

Bron: EMA, 2006, op basis van de volkstelling 1991 en 2001, Eurostat.

factoren goed voor 61 % van het totale ruimtebeslag door kunstmatige oppervlakten.

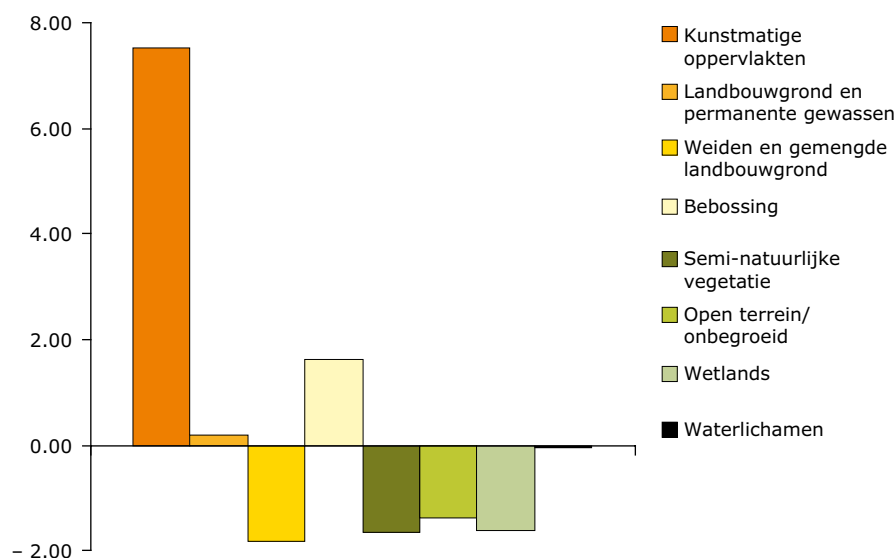
In het verleden werden de meeste kustgebieden als perifere gebieden beschouwd. Tegenwoordig zijn steeds meer kustgebieden echter het terrein bij uitstek voor nieuwe ontwikkelingen. In veel Europese kustgebieden nemen door de mens geschapen oppervlakten meer dan 45 % van het totale grondgebied in de kuststrook in beslag (dat wil zeggen tot een afstand van 1 km van de kustlijn). De meest intensief gebruikte gebieden liggen aan de Middellandse Zee (Frankrijk, Spanje en delen van Italië). In Frankrijk is ook de gehele Atlantische kust dichtbevolkt. Dat geldt ook voor de Spaanse regio's aan de Atlantische kust (Baskenland en Huelva) en grote delen van de Portugese kust. Ook veel Noordzeekusten

zijn dicht bebouwd (Nederland en België).

Hogere levensstandaards in de EU, de liberalisering van het Europese luchtverkeer en de daaruit voortvloeiende groei van goedkope luchtvaartmaatschappijen in combinatie met de ontwikkeling van trans-Europese weg- en spoorverbindingen hebben de mobiliteit van de Europeanen en de bereikbaarheid van kustgebieden enorm vergroot. Daarnaast zorgt de stijging van persoonlijke inkomens ervoor dat meer mensen investeren in een tweede woning, en dan vooral in kustgebieden, omdat dit goede investeringen zijn die ook nog eens nieuwe mogelijkheden voor recreatie bieden. Door de ontwikkeling van faciliteiten en diensten voor eigenaren van tweede huizen en toeristen (bijvoorbeeld hotels, waterparken, golfbanen en kartbanen) dreigt

Veranderingen in landbedekking binnen de 10 kilometer brede kuststrook van 17 Europese landen, 1990–2000

Netto verandering in landbedekking als percentage van het eerste jaar

Bron: EMA, 2006.

momenteel de lokale identiteit van veel kustgebieden verloren te gaan.

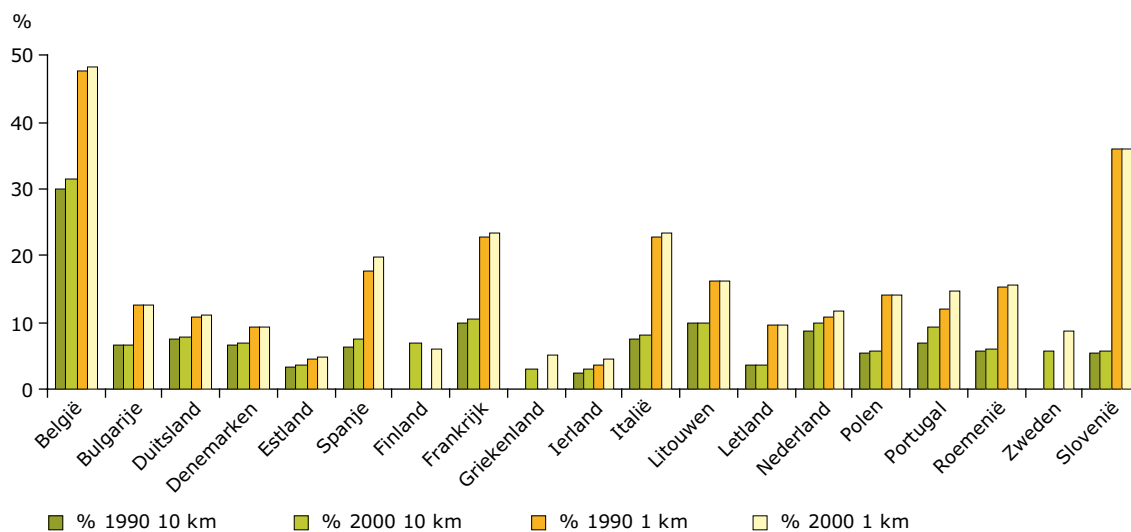
Klimaatverandering vormt een extra bedreiging voor de kustgebieden. De diverse bovengenoemde niet-klimatologische factoren hebben waarschijnlijk op

langere termijn al een nadelige invloed op de levensvatbaarheid van ecosystemen aan de kust en dus op hun vermogen om die extra druk van de klimaatverandering te incasseren. De natuurlijke overstromingsgebieden van de belangrijkste Europese rivieren zijn al voor een groot

deel aan ontwikkeling ten prooi gevallen (bijvoorbeeld langs de Rijn, de Elbe en de Po). Ook laaglandgebieden aan de kust hebben dergelijke snelle ontwikkelingen doorgemaakt, met een groei van het areaal aan kunstmatige oppervlakten van 1 900 km² tussen 1990 en 2000. Deze trend lijkt voorlopig nog niet af te vlakken. Het gevolg is dat veel kustgebieden te kampen hebben met "inklemming" (coastal squeeze). Dit begrip verwijst naar het verschijnsel dat bebouwing en infrastructuur zich uitbreiden en de kustlijn steeds verder naderen, ten koste van natuurlijke systemen die onder normale omstandigheden als buffer tussen de zee en het land fungeren. Als gevolg hiervan worden kustgebieden gevoeliger voor klimaatveranderingen en de stijgende zeespiegel, met in uitzonderlijke situaties, bijvoorbeeld stormvloed.

Door een beter beheer van kustgebieden, met name

Bebouwd gebied in de 0–1 km brede kuststrook t.o.v. de gehele 10 km-zone, 1990–2000

Bron: EMA, 2006.

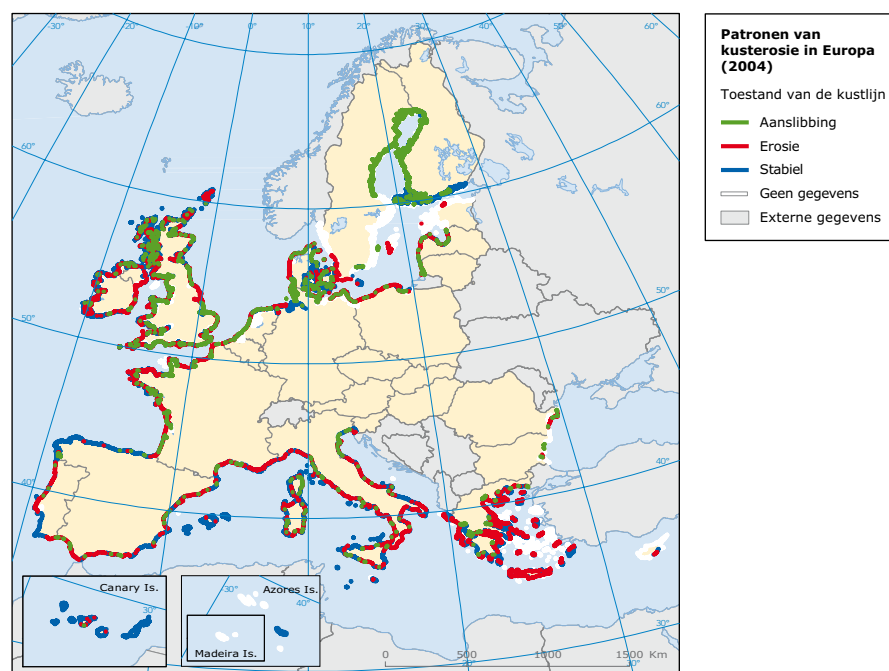
via ruimtelijke ordening, kunnen de gevolgen van klimaatveranderingen verzacht worden. Momenteel worden in diverse landen nationale strategieën ontwikkeld om in te spelen op klimaatveranderingen. Deze bieden duidelijke richtsnoeren voor verbetering van de natuurlijke veerkracht van de kust en voor meer duurzaamheid. Zo sluit bijvoorbeeld het principe van de geleide terugtocht (managed retreat), goed aan

bij de uitgangspunten voor een integraal kustbeheer.

De zorg over de de toestand van de Europese kustlijn heeft sinds 1995 geleid tot een aantal initiatieven van de EU, die zijn gebaseerd op het concept van een geïntegreerd beheer van de kustgebieden (integrated coastal zone management - ICZM). Met ICZM wordt gezocht naar een evenwicht tussen noodzakelijke ontwikkeling enerzijds en bescherming van de voor kusteconomieën vitale hulpbronnen anderzijds.

Meer specifiek wil het EMA een bijdrage leveren aan de evaluatie in 2006 van de Aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa (2002/413/EG). Ook de Europese thematische strategie voor de zee richt zich op kustgebieden. In deze strategie wordt een op ecosystemen gebaseerde benadering gestimuleerd en wordt de vorming van maritieme regio's voorgesteld. Daarnaast is de EU begonnen met de ontwikkeling van een maritiem beleid. Al deze nieuwe beleidsontwikkelingen kunnen bijdragen aan een verbetering van het geïntegreerd beheer van kusten en hun ecosystemen. Een van de belangrijkste maatstaven voor succes zal de ontwikkeling zijn van samenhangende maatregelen binnen dit beleid en de uitvoering daarvan door verbeterde bestuurskanalen.

Patronen van kusterosie in Europa, 2004

Bron: EMA, 2006, op basis van EuroSION, 2004.

Referenties

EMA (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas (Het veranderend gezicht van de Europese kustgebieden)*, EMA-Rapport nr. 6/2006, Europees Milieugentschap, Kopenhagen.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

